

Služba jako cesta ke štěstí?

1 Služba ve Starém zákoně

1.1 Služba

Pro slovo „služba“ se v hebrejštině téměř výlučně používá sloveso *'bd* a jeho odvozeniny (velmi zřídka pak *šrt*).

Tento kořen vyjadřuje naprostou závislost a (vynucenou nebo dobrovolnou) a služební vztah jednotlivce nebo celého národa na svém pánovi.

Je jím popisována „otročina“ (*ha-avoda*) Izraele v Egyptě (Ex 2,23), Egypt sám je pak nazýván „dům otroctví“ (*bet-avadim*), Ex 13,3.14, ale i jejich pozdější vazalství (Sd 3,8). V Gn 39,4 – třebaže si Josef, syn Jákobův, prodán do Egypta získal přízeň faraónova dvořana Potífara a on ho ustanovil správcem svého majetku, i jeho činnost je *avoda*. Jákob, chce-li získat krásnou Ráchel, musí sloužit Lábanovi (Gn 29,18n).

Slova s kořenem *avad* se používají zejména tam, kde se jedná o závislost podmaněných na despotických monarších starého Předního Východu. Setkáváme se s nimi ovšem i na izraelském dvoře.

David se stane Saulovým vojevůdcem, ale Saulovi dvorní úředníci jsou „služebníci“ (1S 18,5.30), stejně jako David (1S 19,4) a Joab (2S 14,19n) jsou služebníky královými; podobně pak Abígail, Davidova žena (1S 25,41). Atd., mohli bychom najít plno dalších příkladů.

Proč o tom takto obšírně hovoříme? Poslouží nám to k důležitému přechodu, že totiž stejný kořen *avad* slouží k označení vztahu mezi člověkem a Bohem.

Slovo ani tak nechce vyjádřit kultovní službu, ale spíše naprostou svázanost člověka s Bohem. Stejně sloveso je použito pro službu pravému Bohu a službu k modlám, např. Ex 23,33; Dt 28,64 a mnoho jiných míst. Naproti tomu, služba pravému Bohu viz např. Sd 10,6.16; 1S 7,3n.

Sloužit Bohu přitom sebou nese nesloužit nikomu jinému (Joz 24,14-18), a zároveň odvrácení se od hříchu (Ž 2,11; 100,2; 102,23).

Nyní se na základě toho musíme zmínit o jednom **velkém a podstatném rozdílu**: starozákonní pojetí služby je ostrém protikladu k pojetí řeckému: ve SZ se nejedná o něco znehodnocujícího nebo nehodného. Vztah služebníka k pánovi je něčím daným a jako takový je přijímán, protože se jedná o velikého pána. Tím spíše to platí o vztahu člověka k Bohu. Není o čem diskutovat. Než se ale na tomto základě podíváme na službu v Novém zákoně, musíme se zmínit o jedné zvláštní kategorii služby, kterou je služba Božího služebníka.

1.2 Služebník Boží

Zvláštní kategorií služby ve SZ je výraz či titul **Služebník Boží**, příp. **Služebník Hospodinův**, *ebed Jahve*.

Nejprve se jím označují jednotlivci, kteří žili v úzkém kontaktu s Hospodinem, např. praotcové, proroci a králové, zejména Mojžíš a David (např. Gn 26,24; Ex 14,31; Dt 34,5; 2S 7,5; Iz 20,3; Am 3,7).

Nicméně zvláštní koncepce „služby“ se objevuje v tzv. „Písniích o Služebníku“ Iz 42,1-4; 49,1-6; 50,4-9; 52,13-53,12. Nejvýraznějším rysem této postavy je její poslušné a nezasloužené, k smrti vedoucí utrpení, které snímá hřích lidu a způsobuje, že „mnozí jsou počítáni za spravedlivé“. Kdo je tímto služebníkem má několik interpretací.

(a) *Kolektivní*. Konkrétní jmenování Izraele jako Božího služebníka v Iz 42,3 vede mnohé badatele k předpokladu, že Písně představují líčení prorokova ideálu Izraele, a služebníka ztotožňují buď s celým národem, nebo – což je pravděpodobnější – s jeho zbožným pozůstatkem. Ten má totiž v Izraeli své poslání (49,5n), jehož součástí je i utrpení, které povede k vykoupení celého národa (53,4-6.8.11n).

(b) *Individuální*. Jazyk o Služebníkovi je však hodně individuální a při popisu jeho narození, utrpení, smrti a konečného vítězství hovoří spíše o jednotlivci, než o skupině. Biblisté Služebníka ztotožňovali s mnoha osobnostmi, např. Mojžíšem, Jeremiášem, perským králem Kýrem, příp. s prorokem samotným. Podle tradičního židovského i křesťanského výkladu však Služebník představuje ideálního jednotlivce budoucnosti, Boží nástroj vykoupení jeho lidu, tedy Mesiáše. Problémem židovských výkladů jsou však rozpaky nad myšlenkou Mesiášova utrpení.

(c) *Zástupná osoba*. Tato kategorie se snaží sloučit obě předchozí. Tzn. že ve SZ může jednotlivec (např. král nebo otec) reprezentovat a zároveň ztělesňovat skupinu, v jejímž čele stojí, takže na jedné straně je touto skupinou, ale na druhé straně může stát nad ní jako její vůdce. Služebník pak je Izraelem (49,3) a nositelem všeho, co Izrael představuje, ale také jednotlivcem, který má v Izraeli poslání (49,5n), a to, co prožívá v jejich zastoupení, se stává předmětem celonárodního zájmu (53,1-6). Když potom postavíme vedle sebe verše 49,3 a 49,5n, vidíme, že tyto dva prvky nelze od sebe oddělit. Individuální povahu Služebníka nejlépe vyjadřuje Iz 52,13-53,13, takže zde „se to, co začalo jako zosobnění, stalo osobou“. Všechno důraz se zde klade na zástupnou povahu jeho utrpení, které podstoupil za svůj lid. Tuto roli ovšem může hrát jedině proto, že on sám je Izrael, tedy jeho hlavní představitel.

Iz 53 snad nejzřetelněji z celého NZ poukazuje na skutečnost, že Mesiáš *musí* trpět, protože to „je o něm psáno“. Výslovnou citaci Iz 53,12 nacházíme v L 22,37; další jasné odkazy na Iz 53,10-12 se objevují v Mk 10,45 a 14,24 aj. Za povšimnutí stojí koncentrace těchto narážek na Iz 53 a zejména na vv. 10-12, kde je vykupitelská role Služebníka vyjádřena nejzřetelněji. Zástupnou a vykupitelskou povahu Ježíšovy smrti zdůrazňují zejména výrazy v Mk 10,45 a 14,24. To se již tedy dostáváme do Nového zákona.

2 Služba v Novém zákoně

2.1 Úvod

Pro pochopení NZ služby však vyjdeme z Janova evangelia, i když jsme je doposud v souvislosti se SZ necitovali. Jan sice v pasáži, kterou si ukážeme, slovo „služba“ zpočátku vůbec nepoužívá, ale přesto nám z rozboru J 13,1-17 (kde se až nakonec ve v.16 objeví slovo „sluha“ (zde *doulos*)) vyplyne, v čem spočívá podstata křesťanské služby.

Ještě na úvod můžeme zmínit, že v řečtině je typickým výrazem pro službu termín *diakonia*, *diakonein*, *diakonos*, ale také *douleia*, *doulein*, *doulos*.

Sloveso *doulein* „být svázán s mistrem nebo pánem“. V tomto svázání se však skrývají dva významy: člověk může být svázán jako „služebník“ nebo jako „otrok“, může tedy „sloužit“ nebo dokonce „otročit“. Jak NZ tyto dva významy odlišuje nebo naopak slučuje, uvidíme později. Podstatou *doulein* je tedy jakási svázanost, vyjadřuje vnitřní povahu služby. Jde o službu ve vztahu k nějakému nadřizenému, podřízenost. Naopak další sloveso, *diakonein* má trochu jiné zabarvení a znamená „sloužit“ ve smyslu „sloužit u stolu“ – to byl jeho původní význam, od něhož se pak odvozovaly další, např. „starat se o někoho“, „starat se o živobytí“ atd., také veřejná služba, např. v politice, až nakonec „sloužit“ obecně. Toto sloveso nevyjadřuje podřízenost, ale spíše službu „pro někoho“, „pro dobro druhého“.

V řečtině pro náš výraz „služebník“ existují ještě další synonyma (např. *pais* nebo *hyperétes*), ale těmi se nyní nebudeme zabývat.

2.2 Umývání nohou J 13,1-17

2.2.1 Kontext

Když se Ježíš poprvé v J objevuje na scéně v 1,29, Jan Křtitel o něm říká zvláštní slova: „Hle, Beránek Boží, který snímá hřích světa.“ Proč „Beránek“ a co je oním „hřichem“? Jak první křesťané docházejí k tomuto vyjádření?

„Beránek Boží“ je výraz, který se snaží interpretovat Ježíšovu smrt jako smrt zástupnou podle již zmíněného Iz 53,6-7. „Hřichem“ je zřejmě fakt, že Ten, skrze něhož a pro něhož byl stvořen svět, kterému tento svět náleží a který je jeho světlem a životem, přišel „do svého vlastního, ale jeho vlastní jej nepřijali“ (J 1,11). „Na světě byl, skrze něj svět povstal, ale svět ho nepoznal“ (1,10). Všechno povstalo skrze něj, „v něm byl život a život byl světlo lidí. To světlo ve tmě svítí a tma jej nepohltila“ (1,4-5). Ve třetí kapitole se pak říká, že „lidé si zamilovali více tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé...“ (3,19n). Tímto hřichem je tedy jakýsi stav světa v temnotě bez Boha, do kteréž situace se Ježíš jako světlo začleňuje.

Dalším podstatným prvkem pro pochopení našeho textu, do kterého se tematika obětovaného Beránka začleňuje, vnitřní polemika evangelia proti židovství té doby a jeho náboženským institucím. Klíčem je text J 2,13-22. Epizoda je u synoptiků až těsně před pašijemi, zde však na počátku evangelia a udává mu tón. V Ježíšovi jako Novém Chrámu ztrácejí náboženské instituce spojené se starým chrámem význam, protože jako takové člověku nemohou přinést spásu (a *nota bene*, chrám je v době sepsání evangelia již 30 let zbořen).

Celý plán evangelia se potom odvíjí na pozadí kritiky židovských institucí (evangelium vzniká v polemickém kontextu křesťanů ze židovství a židů).

Tak např. o Slavnosti stánků 7,2n.

„*Mišna* (Suka, kap.5) popsuje celodenní slavnosti, při kterých se rozlévala voda. Toto radostné slavení začínalo večer na sklonku dne *Sukot* po večerní oběti a po šest následujících dnů s výjimkou šabatu se pokračovalo celou noc až do ranního úsvitu.

Oslyvy se konaly na nádvoří žen, kde se shromáždily desetitisíce lidí. Bylo tam rozestavěno mnoho velkých svíců ze zlata, které osvětlovaly chrám. Toto světlo bylo vidět po celém městě. *Levité* hráli na různé nástroje, na flétny, trouby, harfy a přitom největší znalci Tóry a členové velkého *Sanhedrinu* uprostřed davu lidí tančili, vyhazovali do vzduch pochodně a za letu je zase chytali.

Oslyvy trvaly až do kuropění. Pak dva *kohaním* (tj. kněží) zatroubili na trubky, aby ohlásili, že začíná den, a podle určitého ceremoniálu šli načerpat vody z pramene Siloe. Naplnili zlatou karafu o obsahu tří *logů* (asi 2l) a vrátili se zpět do chrámu, kde se konala ranní oběť. Karafu s vodou vrátili *kohenovi*, který měl vodu nalít na oltář.

Kohen držel v pravé ruce karafu s vínem, pak zvedl obě ruce, aby ho všichni přítomní viděli, a vychrstl obsah obou karaf na roh oltáře, odkud tekutiny společně stékaly na základ oltáře. V tom okamžiku *levité* zanotovali píseň dne a obřad spěl ku konci.“ (M. Stern, *Svátky v životě Židů*, Vyšehrad, Praha 2002, 113-114)

Právě o této slavnosti Ježíš vystupuje a v 7,37 říká: „Jestliže kdo žízni, ať přijde ke mně a pije...!; 8,12 „*Já jsem světlo světa...chodit ve tmě...!*

Další slavností je Svátek posvěcení chrámu, 10,22n, kdy je Ježíš „ten, kterého Otec posvětil“ (10,36) a tedy On je pravý chrám / oltář.

Hlavním svátkem však budou Velikonoce, kdy si hodem Velikonočního Beránka židé připomínali zachránění z Egypta, ústřední událost jejich dějin spásy. V evangeliu končí první část posledním Ježíšovým zvoláním (srov. 12,35nn.44-50) a začíná část druhá, Kniha Ježíšovy slávy.

2.2.2 Exegeze

2.2.2.1 Poznámky k některým veršům

v.1: časové umístění je teologické, ne chronologické (neznáme datum Paschy); „miloval své“ = komplexní aorist = celá doba veřejného působení; „kteří jsou ve světě“ – viz 17,15; „prokázal svou lásku“ – aorist = rozhodný čin; „až do konce“ = úplně, až do smrti (srv. 19,30)

v.4: „odložil“ – stejné sloveso pro 10,11.15.17.18 = oběť života, v paralele s „oblékl“ (13,12 – viz 10,17.18): vyjádření vztahu mezi umýváním nohou a smrti Pána

v.5: „nohy“ – Ježíš obchází po vnějším okruhu osoby ležící na levém boku; pozice není normální, ale je používána při velikonoční večeři (Jeremias)

v.11: „kdo ho zradí“: part. pres. = zrada již probíhá

v.17: „blaze vám“: blahoslavenství v NZ odráží posouzení eschatologické situace, která byla umožněna ohlášením království Božího

v.18: „zvedl proti mně patu“ – v Orientu je to znamením pohrdání

2.2.2.2 Všeobecný komentář

Povaha a datum Poslední večeře

Ježíš v Janově evangeliu umírá o den dříve než v evangeliích synoptických (srov. např. 18,28). Podle R.E.Browna je pravděpodobnější Janova chronologie Ježíšovy smrti, protože je nepravděpodobné, že by se Ježíšovo odsouzení a umučení mohlo udát ve sváteční velikonoční den bez toho, aby byl porušen židovský zákon. Podle Browna Ježíš jedl 14. nisanu jídlo, které mělo pouze velikonoční charakter.

Ježíš jako Beránek, který snímá hřích světa, je umučen jako **pravý Beránek** o velikonočních v hodinu, kdy se na chrámovém nádvoří zabíjejí velikonoční beránci.

Srovnání Janova a synoptického vyprávění

a) podrobnosti společné všem: předpověď zrady (Mk 14,17-21; Mt 26,20-25; L 22,22-23); předpověď Petrova zapření (L 22,31-34; Mk 14,29-31; Mt 26,33); poznámka o plodu vinné révy (J 15,1-6 - Mk 14,25 a paralely); téma smlouvy (je implicitní u J 13,14; 15,12.17 a explicitní u synoptiků Mk 14,24 a paralely);

b) podrobnosti společné u J a Mk/Mt: předpověď toho, že se učedníci rozutekají (J 16,32; Mk 14,27; Mt 26,31);

c) podrobnosti společné J a L: lekce učedníkům o pokoře (J 13,12-17; L 22,24-27); poznámka o budoucnosti učedníků v království (J 14,2-3; L 22,30).

Přes všechny podobnosti se zdá, že J sleduje na synoptických nezávislou tradici.

Význam Umývání nohou

Na první pohled by se zdálo, že vv. 14-17 význam definují jasně. Některé církve slova berou doslovně, některé imitují ducha Ježíšova gesta.

V minulosti bylo často toto gesto viděno pouze jako příklad Ježíšovy pokory (už Jan Zlatoústý nebo Teodor z Mopsuestie). Ale co vv. 6-10? Bez umytí nohou učedníci nemohou mít s Ježíšem podíl (v.8) a toto gesto je evidentně očišťuje od hříchu (v.10). Jedná se tedy o víc, než o příklad pokory; navíc, v.7 neladí s vv.12 a17.

Tyto těžkosti vedly k hledání dalších symbolismů, jako např. křtu; pokud ale křtu, pak nejprve symbolem Ježíšovy smrti!?

Otázka literární celistvosti epizody

Janovo evangelium je evangelium sakramentální. Názvuky svátostí však byly většinou provedeny až ve druhé redakční vrstvě evangelia. Tak je tomu i zde: odkaz na křest vv.6-10 je ze sekundární vrstvy (podobně jako odkaz na eucharistii 6,35-50), zatímco v první redakční vrstvě je umývání nohou prorockým symbolickým gestem Ježíšova umučení a smrti (podobně jako 12,1-8 symbolem pohřbu).

Ještě jednou ve zkratce struktura perikopy:

v.1: úvod ke Knize slávy

vv.2-11: úvod epizody – vyprávění – interpretace (prorocký symbol Ježíšovy smrti, do níž je sekundárně zařazen symbolismus křtu); 2-20a první redakce, 10b-11 jsou přídavkem korespondujícím s vv.18-19, zařazeny zároveň s přidáním vv.12-20.

vv.12-20: další interpretace Umývání jako příklad pokory; verše byly přidány ve druhé redakci spolu s kap.15-16 (srv. 16,20).

2.2.2.3 Podrobný komentář

Úvod ke Knize slávy (13,1)

„Hodina“: hodina Ježíšovy smrti jako skutku lásky = jeho vítězství, protože se navrátí k Otci, srv. L 9,51. Spojení lásky k učedníkům a návratu k Otci jsou *leit-motivem* Knihy slávy. J podtrhuje, že Ježíš všechno věděl: v.3 a 18,4; 19,28 (srv. také 10,38).

Úvod k Umývání nohou (13,2-3)

v.2: poznámka o zradě – aby si čtenář spojil Umývání nohou s Ježíšovou smrtí; Ježíš začíná toto symbolické gesto jedině poté, co byly uvedeny do pohybu síly, které ho dovedou až k ukřižování.

v.3: „Otec mu dal všechno do rukou“ (3,3ř; 6,39; 10,29): Ježíš ví, že má moc spasit druhé, a že má moc udělat oběti vlastního života; „že od Boha vyšel a k Bohu odchází“ = další odkaz na Ježíšovu smrt; zdůraznění toho, že je Syn boží podrobující se smrti, vyostřuje prvek Ježíšova pokoření viditelný v umývání nohou a smrti, který toto symbolizuje.

Umývání nohou (13,4-5)

Jedná se o zvyklost při pohostinnosti, že hostitel měl nabídnout hostu vodu k umytí nohou. Midraš k Ex 21,2 říká, že nebylo možné vyžadovat po otrokovi, aby židovský otrok myl svému pánovi nohy. Přesto však, jako znamení úcty, učedník umýval občas nohy svému rabbimu (srv. vv. 13-14).¹

Interpretace Umývání nohou (1. dialog, 13,6-11)

Klíčem k symbolismu gesta je rozhovor mezi Petrem a Ježíšem.

v.6-7: přes všechny teologické akcenty, je možné, že Petr byl v rozpacích; jedná se o víc, než o lekci pokory – vše bude možno pochopit teprve po tom, co „hodina“ přejde (2,22; 12,16).

v.8: hluboký význam Umývání: bez něj je učedník bez podílu. NB: „Jestliže JÁ tě neumyji“ (nikoliv „jestliže se nenecháš umýt“) = spásonosné gesto, nikoliv jen příklad k následování (kontrast k v.17 =

¹ Když v židovském díle, vzniklém v Alexandrii v r. 100 př.Kr.-100 po Kr., *Josefa Asenath*, Josefova nevěsta Asenath se nabídne, že mu umyje nohy, Josef protestuje, že by to mohla udělat služebnice. Tu Asenath zvolá: „Tvoje nohy jsou moje nohy... nikdo jiný nebude umývat tvoje nohy!“

hodnota gesta pro učedníky, aby pro ně mělo účinek). „Podíl“: Nm 18,20; Dt 12,12; 14,27 (heleq = Boží dar, dědictví Izraele) = meros (Zj 20,6; 21,8; 22,19) = život věčný (srv. L 22,30; 23,43). Tzn., že Umývání je něco, co umožňuje učedníkům získat život věčný = symbol Ježíšovy smrti (+ sekundární křestní symbolismus, srv. 1Pt 1,3-4; Tt 3,7).

v.9: pokračování typického janovského neporozumění (lit. prostředek) – J kombinuje typickou Petrovu prchlivost („čím víc, tím líp“) s touto technikou.

v.10a: Ježíš tedy vysvětluje, že spásonosným není fyzické gesto jako takové, ale to, co ono symbolizuje. Pokud se tedy „vykoupán“ vztahuje na Umývání, Petr nepochopil to, co je podstatné. Jen umytí *nohou* je podstatné, protože *ono* je symbolem Ježíšovy smrti. Sloveso „koupat se“ použité pro mytí *nohou* je základním důkazem pro sekundární – křestní interpretaci epizody (louien Sk 22,16; Tt 3,5; 1Kor 6,11; Ef 5,26; Žd 10,22).

Interpretace Umývání nohou (2. dialog, 13,12-17)

Druhá interpretace – příklad k následování: rabbi vykonal gesto, které jen příležitostně mohl vykonat rabbimu velkorysý učedník (viz také 1Tm 5,10). J.A.T. Robinson v této souvislosti uvádí Mk 10,32-45, kde jsou obsaženy oba prvky Janova Umývání (je zajímavé, že paralela k Mk v L 22,24-26 je zařazena právě do Poslední večeře; už pak bylo uvedeno, že L 22,27 je podobné s tématem Umývání, stejně jako L 22,28-29 s tématem dědictví v J 13,8. Je možné, že L 22,24-29 je smíšeninou synoptické a janovské tradice.). Třebaže se J 13,12-20 pokládá za příklad pokory, přesto neztrácí propojení s Ježíšovou smrtí. J 15,12-13 je krásným komentářem k J 13,15.

v.16: pravděpodobně nebyl původně součástí této interpretace, srv. Mk 10,24-25 a L 6,40. Výrok koloval v různých formách a byl pak nezávisle zpracován různými evangelisty. J v tomto směru ukazuje početné paralely s Mt 10 (J 12,25 = Mt 10,39; J 12,26 = Mt 10,38; J 12,44 = Mt 10,40; J 13,16 = Mt 10,24-25; J 13,20 = Mt 10,40; J 15,18 – 16,4a = Mt 10,17-25).

v.17: poslední přímý odkaz na Umývání, jehož vysvětlování začalo v.12. J blahoslavenství možno porovnat s L 11,28 (srv. J 12,47) a Mt 24,46.

2.2.3 Závěr

Na závěr se můžeme ptát, proč Jan namísto synoptické poslední večeře do svého evangelia zařazuje Umývání nohou. Podle některých teorií Jan snad může kritizovat synoptickou tradici v tom, že gesto večeře Páně postupně začalo ztrácet svůj obsah, jak naznačuje již Pavel v 1. listu Korintřanům, který je zřejmě z roku 57. Z jejího slavení se totiž zřejmě začala vytrácet vzájemná láska, a tím se celé gesto začalo vyprazdňovat, srov. 1K 11,17-34.

Ježíš tedy ve své závěti odkázal svým učedníkům, že on byl mezi nimi jako „ten, který slouží“, službu jako nejvyšší výraz lásky až na smrt. Podíváme se tedy nyní, jak je jeho odkaz rozvinut v pojetí služby v Novém zákoně jako celku dále.

2.2 Služba v Novém zákoně

Říkali jsme, že J 13,16 „Sluha není větší než jeho Pán a posel není větší než ten, kdo ho poslal“ má početné paralely v synoptických, zejména Matoušově evangeliu. Ale již v J 12,24-26 čteme:

„Amen, amen, pravím vám, jestliže pšeničné zrna nepadne do země a nezemře, zůstane samo. Zemře-li však, vydá mnohý užitek. Kdo miluje svůj život, ztratí jej; kdo nenávidí svůj život v tomto světě, uchrání jej pro život věčný. Kdo mně chce sloužit, ať mě následuje, a kde jsem já, tam bude i můj služebník. Kdo mně slouží, dojde cti od Otce.“

J 13,16 má tedy v evangeliích spoustu paralel, přičemž původně vůbec nebyl součástí interpretace umývání nohou a koloval mezi evangelisty. Ukazuje např. početné paralely s Mt 10:

J 12,25 “Kdo miluje svůj život, ztratí jej; kdo nenávidí svůj život v tomto světě, uchrání jej pro život věčný.” – Mt 10,39 “Kdo nalezne svůj život, ztratí jej; kdo ztratí svůj život pro mne, nalezne jej.”

J 12,26 “Kdo mně chce sloužit, ať mě následuje, a kde jsem já, tam bude i můj služebník. Kdo mně slouží, dojde cti od Otce.” Mt 10,38 “Kdo nese svůj kříž a nenásleduje mne, není mne hoden.”

J 13,20 “Amen, amen, pravím vám, kdo přijímá toho, koho pošlu, mne přijímá. A kdo přijímá mne, přijímá toho, který mě poslal.” Mt 10,40 “Kdo vás přijímá, přijímá mne; a kdo přijímá mne, přijímá toho, který mne poslal.”

Z toho vyplývá vztah mezi Ježíšem a učedníky, jinými slovy službou Ježíšovou a učedníků.

Můžeme ji rozdělit na službu v církvi jako takovou a na službu hierarchickou.